

PRIEŠIŠKŲ KALBŲ EUROPOS PARLAMENTE VERTIMO IŠ ANGLŲ KALBOS Į LIETUVIŲ KALBĄ SOCIOLINGVISTINĖ ANALIZĖ

DALIA MANKAUSKIENĖ

*Vilniaus universitetas
Filologijos fakultetas
Vertimo studijų katedra
daliamank@gmail.com*

Šio straipsnio tikslas – pažvelgti į vertimą žodžiu kaip į komunikacijos procesą. Pirmiausia aptariami šį procesą vaizduojantys vertimo žodžiu komunikacijos modeliai ir verčiamieji įvykiai bei jų specifika. Vertėjo vaidmeniui aptarti ir iliustruoti šiame straipsnyje pasirinktas straipsnio autorės išskirtas netiesioginio pokalbio verčiamasis įvykis Europos Parlamente. Nagrinėjami Nigelo Farage'o priešiškų kalbų vertimo iš anglų kalbos į lietuvių kalbą ypatumai, siekiant nustatyti, ar lietuvių kalbos vertėjai yra linkę švelninti įvaizdį pažeidžiančius aktus.

ĮVADAS

Pastaruoju metu vertimas raštu ir žodžiu sulaukia vis daugiau sociolingvistų dėmesio, nes ne tik lingvistai, bet ir kitų disciplinų atstovai pripažįsta, kad vertimas yra komunikacijos aktas, vykstantis specifiniame situaciniame kontekste (Silis 2007, 211). Bendravimo ir jo konteksto, arba diskurso, sąvoka yra dvejopa: gali būti išorinis ir vidinis kontekstas (Schegloff 1992). Išorinis kontekstas dažniausiai apima klasės, etninius bei lyties aspektus, kurie tam tikrais būdais formuoja socialinį gyvenimą. Šiuo atveju labai svarbi nacionalinė, kultūrinė, regioninė ir institucinė aplinka, kurioje vyksta bendravimas. O vidinį kontekstą formuoja patys dalyviai, jie pasirenka pokalbio temą, tikslą (atvirą ir (arba) užmaskuotą), pagrindinį pranešimo gavėją ir pan. Vertėjas žodžiu savo vertime turi atspindėti abu kontekstus.

Ar tiksliai perteikiamas originalo kalbos turinys, įvertinti sudėtinga: tam reikia labai gerai suprasti ir originalo, ir vertimo kalbą bei gebėti jas lyginti išreiškiamų minčių, ne žodžių lygmeniu. Taip yra todėl, kad vertėjai turi ne versti žodžius, kuriuos girdi, o perteikti kalbėtojo mintis bei ketinimus. Todėl pastaruoju metu pradedama galvoti, kad vertinant vertimo žodžiu kokybę neužtenka analizuoti tik vertimo tikslumą. Yra ir

kitų veiksnių, kurie lemia vertėjo darbo rezultatą. Pavyzdžiui, atsižvelgdama į diskurso svarbą Déjean Le Féal apibrėžė ekvivalentiško efekto (angl. *equivalent effect*) sąvoką, kuri reiškia, kad klausydamiesi vertimo klausytojai turėtų patirti tokį patį poveikį, kaip ir klausydamiesi originalo (Déjean Le Féal 1990, 155). Vadinas, vertimo kokybę turi nuskaidyti visas komunikacijos procesas, o ne atskiri vertimo segmentai, kitaip tariant, vertimo žodžiu kokybe turėtų būti laikoma „sėkminga komunikacija“ tarp bendraujančių šalių (Pöschhacker 2001, 413). Vermeerio suformuluotoje tikslo (skopos) teorijoje teigiama, kad vertime svarbiausia pasiekti vertimo teksto tikslą, o ne originalo ir vertimo ekvivalentiškumą. Tikslas nekyla iš originalo teksto ir jo nepasirenka vertėjas – tikslas priklauso nuo komunikacinių poreikių, tikslinės auditorijos lūkesčių, konteksto ir socialinės-kultūrinės aplinkos (Vermeer 2000). Visi kartu šie veiksniai užtikrina sėkmingą komunikaciją.

Dėl tokio sėkmingos komunikacijos tikslo sinchroninis vertimas laikomas sudėtingiausia vertimo praktikos sritimi, nes norint, kad momentinė sakytinė komunikacija tarp skirtingomis kalbomis kalbančių asmenų būtų sėkminga, vertėjui tuo pačiu metu tenka pasitelkti klausymo, suvokimo bei kalbėjimo įgūdžius ir perteikti ne tik sakomo teksto turinį, bet ir kalbėtojo ketinimus. Kartais kalbėtojo ketinimų perteikimas gali būti itin sudėtingas, ypač jeigu kalbėtojas yra nusiteikęs priešiška, siekia pasišaipyti, pažeminti ar įžeisti savo oponentus.

Šio straipsnio tikslas – pažvelgti į vertimą žodžiu kaip į komunikacijos procesą. Kadangi vertime komunikacijos procesą nusako tam tikras verčiamasis įvykis (Roy 2000, 44–46), toliau aptarsime verčiamųjų įvykių tipus ir atliksime priešiškų kalbų Europos Parlamente vertimo iš anglų kalbos į lietuvių kalbą analizę. Vertėjo vaidmeniui aptarti ir iliustruoti šiame straipsnyje pasirinktas straipsnio autorės išskirtas vertimo žodžiu komunikacijos proceso tipas – netiesioginio pokalbio verčiamasis įvykis.

VERTIMO ŽODŽIU KOMUNIKACIJOS MODELIAI

Komunikacijos modeliai apskritai mokslininkus ėmė dominti gerokai anksčiau, negu buvo sukurti komunikacijos modeliai, kuriais aiškinami vertimo žodžiu procesai. Ypač svarbų postūmį tiriant pastaruosius turėjo 1960 m. R. Jakobsono pateiktas komunikacijos modelis, kuriuo siekiama parodyti, kad per komunikacijos procesą apsieikiama reikšmingais pranešimais, kuriuos perduodant naudojamos kalbos funkcijomis. Iki tol pripažintą Karlo Bühlerio komunikacijos modelį (žr. Bühler 1934/1990), kuriame vaizduotas tik adresantas, pranešimas bei adresatas, Jakobsonas papildė naujais elementais – kontekstu, kontaktu ir kodu:

1 pav. Jakobsono komunikacijos modelis (Jakobson 1956/1985, 113).

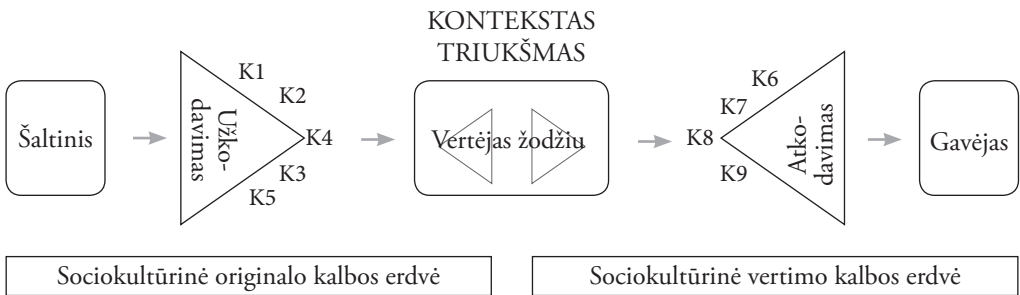
Pasak Jakobsono, per kiekvieną kalbos įvykį, kiekvieną verbalinės komunikacijos aktą adresantas siunčia pranešimą (angl. *message*) adresatui, tačiau kad pranešimas būtų perduotas veiksmingai, reikia atsižvelgti į kontekstą, turi būti sukurtas tinkamas kontaktas ir pasirinktas tinkamas kodas (Jakobson 1960, 353). Kiekvienas iš šių veiksnių lemia vis kitokią kalbos funkciją:

- 1) Emocinė funkcija orientuota į adresantą ir yra skirta jausmams ir nuostatoms išreikšti.
- 2) Konatyvinė funkcija orientuota į adresatą. Jos tikslas yra paveikti elgesį.
- 3) Poetinė funkcija orientuota į pranešimą. Svarbus pats pranešimas, t. y. kūrybiškas jo pateikimas (similės, metaforos vartojimas), skambėjimas (ritmas, sąskambiai).
- 4) Referentinė kalbos funkcija orientuota į kontekstą, ja perteikiama informacija.
- 5) Fatinė funkcija orientuota į kontaktą. Ja siekiama užmegzti socialinius ryšius arba juos palaikyti.
- 6) Metalingvistinė kalbos funkcija orientuota į kodą. Jos tikslas – paaiškinti vartojamus terminus ar naudojamus kodus (Jakobson 1960, 356–357).

Jakobsono modelis paskatino mokslininkus toliau gilintis ne tik į kiekvieną kalbos funkciją atskirai, bet ir į tų funkcijų sąveiką kalbos, kartu ir vertimo, procese. Nors bet kioje komunikacijoje viena iš kalbos funkcijų gali būti labiau pabrėžiama nei kitos, tai nereiškia, kad kitų kalbinio įvykio elementų nebelieka. Be to, tiesiogiai išreiškia viena iš funkcijų nebūtinai išreiškia ir kalbėtojo ketinimus. Pavyzdžiui, pasakyme „atidaryk duris“ tiesiogiai išreiškia konatyvinė kalbos funkcija, o pasakyme „kažkas beldžiasi į duris“ tiesiogiai išreiškia referentinė funkcija, konatyvinė funkcija čia paslėpta (Arcand,

Bourbeau 1995, 30–33, cit. iš Hébert 2011). Tikėtina, kad verčiant sinchroniškai, kai laiko komunikacijai labai mažai, vertėjai pirmiausia rinksis perteikti kalbėtojo minties prasmę ir ketinimus nusakančias kalbos funkcijas.

Pirmieji specialiai vertimui žodžiu paaiškinti skirti komunikacijos modeliai daugiausia buvo grindžiami matematiniu Shannono ir Weaverio (1949) komunikacijos modeliu (Pöchhacker 2004, 92). Pagal šį modelį šaltinio siunčiamas pranešimas yra užkoduojamas ir kanalu siunčiamas gavėjui, o šis jį atkoduoja. Svarbu pažymėti, kad jau viename iš pirmųjų vertimo žodžiu komunikacijos modelių, kurį Ingramas sukūrė gestų kalbai aštuntajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje, paminėta, jog pranešimas nėra tiesiog perkeliamas iš vienos kalbos į kitą, o susideda iš daugelio tarpusavyje susijusių kodų (2 pav. kodai pažymėti K1, K2, K3 ir t. t.) (Ingram 1978, 111).

2 pav. Vertimo žodžiu komunikacijos modelis pagal Ingramą (1985) ir Kirchhoff (1976) (Pöchhacker 2004, 92–93).

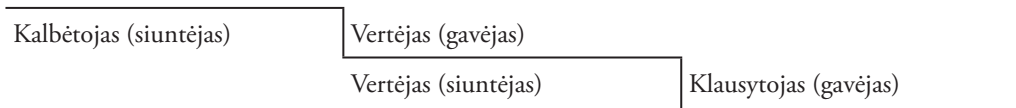
Kirchhoff (1976) komunikacijos modelyje remiamasi ta pačia logika, t. y. pranešimas užkoduojamas ir atkoduojamas, tačiau šiame modelyje, kurtame turint galvoje vertimą raštu, atsižvelgiama ir į sociokultūrinę erdvę, iš kurios pranešimas išsiunčiamas (originalo kalbos sociokultūrinė erdvė) ir kurioje pranešimas gaunamas (vertimo kalbos sociokultūrinė erdvė). Šiuo atveju pranešimas susideda iš verbalinių ir neverbalinių signalų, kuriuos siuntėjas užkoduoja tam tikrame kontekste ir tam tikroje sociokultūrinėje erdvėje, kad gavėjas gautų pranešimą ir galėtų jį atkoduoti.

Kaip matyti, vertimui žodžiu pritaikytuose modeliuose vertėjas vaizduojamas kaip „kodų perjungėjas“ kanale (Pöchhacker 2004, 92), tačiau vertėjas žodžiu nėra tik mechaninis siųstuvas, minimas Shannono ir Weaverio modelyje. Jo kalbinius pasirinkimus veikia ne tik pats pranešimas, kurį reikia atkoduoti ir siųsti toliau, bet ir visas kontekstas, kuriame vyksta pranešimo siuntimas, sociokultūrinė originalo bei vertimo kalbų erdvė, paties vertėjo patirtis ir išgyvenimai, turimos kompetencijos. Tai reiškia,

kad sėkminga komunikacija per verčiamąjį įvykį gali būti sunkiau pasiekama negu esant tiesioginei komunikacijai įprastomis sąlygomis.

VERČIAMIEJI ĮVYKIAI

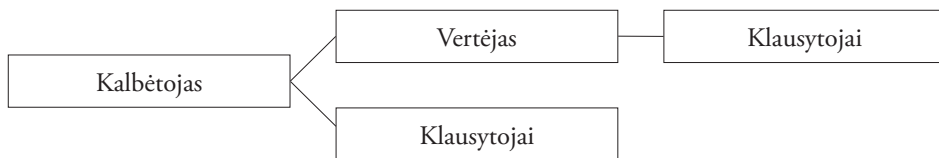
Apibrėžti verčiamąjį įvykį (angl. *interpreted event*) nėra lengva, nes per jį vykstanti komunikacija skiriasi nuo įprastinės bendravimo situacijos skirtingais dalyvių vaidmenimis. Verčiamajame įvykyje vienu metu vyksta ir pirminė, ir antrinė komunikacija. Pirminė komunikacija (kaip ir įprastinėje bendravimo situacijoje) vyksta tarp savarankiškų kalbėtojų ir klausytojų: kalbėtojo kalbą lemia jo komunikaciniai ketinimai, o pati kalba skirta klausytojams, kurie jį suvokia per savo prizmę. Antrinė komunikacija vyksta, kai komunikacijos procese dalyvauja vertėjas. Šis procesas tampa nepanašus į joki kitą lingvistikoje tiriamą komunikacijos procesą, nes jame dalyvauja dalyvis, kuris nėra nei pranešimo kūrėjas, nei adresatas. Šiuo atveju kalbėtojo kalba nėra skirta vertėjui; vertėjo suvoktas tekstas neskirtas jam pačiam (t. y. pačiam vertėjui informacija nėra aktuali); vertėjas niekaip į išsakytas mintis neatsako, tačiau vertėjo negalime vertinti ir kaip kalbėtojo, nes jis išsako ne savo mintis (Setton 1999, 8). Grafiškai ši bendravimo situacija atrodytų taip:

3 pav. Antrinė komunikacija (Setton 1999, 8).

Cynthia Roy išskiria dvi verčiamųjų įvykių rūšis: vieno kalbėtojo verčiamasis įvykis (angl. *Single Speaker Interpreted Event*) ir pokalbio verčiamasis įvykis (angl. *Conversational Interpreted Event*) (Roy 2000, 44–46).

Vieno kalbėtojo verčiamasis įvykis – komunikacinė situacija, kai kalba vienas iš dalyvių, kuris pasirenka kalbos temą, sprendžia, kada pradėti ir baigti kalbėti, ar atsakyti į klausimus ir pan. Tai gali būti konferencijoje skaitomi pranešimai, paskaita universitete ir pan. Šioje situacijoje auditorija aktyviai nedalyvauja, o pagrindinis kalbėtojo ir klausytojų tikslas – suteikti ir gauti informacijos. Tokiu atveju vertėjo žodžiu tikslas yra perteikti informaciją tiems klausytojams, kurie nesupranta kalbos, kuria kalba kalbėtojas. Dėl to manoma, kad vertėjų vaidmuo tokiose situacijose pasyvus.

4 pav. Vieno kalbėtojo verčiamasis įvykis (sudaryta autorės)

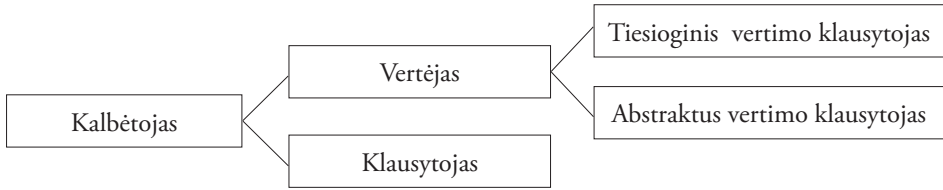
Pokalbio verčiamasis įvykis – komunikacinė situacija, kai skirtingomis kalbomis kalbasi du ar daugiau asmenų, dažnai turintys skirtingus tikslus. Pavyzdžiui, spaudos konferencijoje su ministru pirmininku žurnalistai siekia išgauti kuo daugiau naujos ir galimai slaptos informacijos. O ministro pirmininko tikslas yra atsakyti į klausimus, neišduodant slaptos informacijos ir (arba) savo asmeninės nuomonės. Be šių pirminių tikslų, kalbėtojai gali turėti ir kitų tikslų, pavyzdžiui, išsaugoti ar kurti tam tikrą savo įvaizdį. Tokiais atvejais vertėjo žodžiu vaidmuo aktyvus, nes jis yra pokalbio tarpininkas (angl. *mediator*). Wadensjō šį verčiamąjį įvykį lygina su šoku ir vadina komunikacijos *pas de trois* (Wadensjō 1998, 12). Verčiant aktyviam pokalbio dalyviui tikslus vertimas ypač svarbus (negalima švelninti), nes pokalbio dalyviai turi reaguoti į vienas kito pareiškimus. Šio tipo verčiamųjų įvykių pavyzdžiai – gydytojo ir paciento, imigracijos pareigūno ir prieglobsčio prašytojo susitikimai ir kt.

5 pav. Pokalbio verčiamasis įvykis (sudaryta autorės)

Be šių verčiamųjų įvykių, reikėtų išskirti dar vieną, ypač paplitusį Europos Sąjungos institucijose. Siūlyčiau jį vadinti netiesioginio pokalbio verčiamuoju įvykiu. Tai komunikacinė situacija, kai tam tikros kalbos vertimo klausosi klausytojai, kurie tiesiogiai nedalyvauja komunikacijos procese, tačiau kuriems svarbu ne tik gauti informaciją, bet ir suprasti visą komunikacinės situacijos kontekstą. Pavyzdžiui, jeigu Jungtinės Karalystės atstovas Europos Parlamente kreipiasi į Europos Komisijos Pirmininką, Lietuvos atstovai (kurie klausosi vertimo į lietuvių kalbą) aktyviai šioje diskusijoje nedalyvauja, tačiau jiems svarbu žinoti kalbos turinį. Kai kurie susitikimai, pavyzdžiui, Europos Parlamento generalinė asamblėja, transliuojami internetu ir bet kas gali klausytis posėdžių vertimo į lietuvių kalbą. Tad vertėjai turi dar vieną – abstraktų klausytoją. Nors šioje situacijoje sėkminga komunikacija tarp pokalbio dalyvių nuo vertėjo nepriklauso, vertėjo vaidmuo yra aktyvus, nes nuo jo pasirinkimų priklauso ne

tik kokią informaciją gaus, bet ir koki įvaizdį apie bendraujančiuosius bei jų ketinimus susidarys klausytojai. Tokio verčiamojo įvykio modelį galima pavaizduoti taip:

6 pav. Netiesioginio pokalbio verčiamasis įvykis (sudaryta autorės)

Netiesioginio pokalbio verčiamasis įvykis toliau analizuojamas aptariant vertėjo vaidmenį vertimo žodžiu komunikacijos procese, kai vertėjams tenka versti nemalonus, priešiškas kalbas arba netgi konfliktines situacijas.

ĮVAIZDĮ PAŽEIDŽIANTYS AKTAI IR JŲ VERTIMAS

Kaip jau minėta, komunikacijos procese kalbėtojai gali turėti įvairių tikslų, vienas iš jų – tam tikro įvaizdžio kūrimas bei išlaikymas. Brown ir Levinsonas (1987), tyrę prašymų, siūlymų, komplimentų ir kritikos poveikį šnekos aktams, pasiūlė mandagumo modelį, kuriame terminą „įvaizdis“ (angl. *face*) apibrėžė kaip kitų žmonių nuomonę ar įsivaizdavimą apie asmenį tam tikroje socialinėje situacijoje (Brown, Levinson 1987, 61). Jie teigia, kad yra du įvaizdžio tipai: noras būti nepriklausomam nuo kitų asmenų (neigiamas įvaizdis) ir pritarimo siekimas (teigiamas įvaizdis). Jeigu tam tikroje situacijoje įvaizdis pasirodo geresnis, nei tikėtasi, žmonės jaučiasi gerai, jeigu blogesnis – prastai, įskaudinti. Todėl paprastai bendraujant stengiamasi saugoti ir savo, ir pašnekovo įvaizdį.

Spencer-Oatey manymu, tokios įvaizdžio apibrėžties nepakanka, nes visas dėmesys skiriamas individui, neatsižvelgiant į grupės, kuriai tas individas priklauso, įvaizdį arba į individo vaidmenį toje grupėje – būtent tai, kas kai kurioms kultūroms yra labai svarbu. Todėl santykiams tarp individo ir grupės apibrėžti autorė siūlo vartoti savitarpio supratimo valdymo (angl. *rapport management*) sąvoką (Spencer-Oatey 2000, 12). Šį komunikacijos aspektą pabrėžia ir Monacelli, teigianti, kad vertėjas gali užtikrinti kalbėtojo ir klausytojų savitarpio supratimą (Monacelli 2009, 81). To siekdami, konfliktinėje situacijoje atsidūrę vertėjai žodžiu stengiasi švelninti įvaizdį pažeidžiančius aktus (angl. *face threatening acts*) arba net pakeisti juos įvaizdį išsaugančiais aktais (angl. *face saving acts*) (Monacelli 2009).

Kai kurie vertimo žodžiu tyrinėtojai tokį švelninimą (bent jau kai kuriais atvejais) pateisina sėkmingos komunikacijos siekiu (plg. Jones 2002, 19), nes vertėjai gali pasirinkti švelninti įvaizdį pažeidžiančius aktus ir dėl komunikacinės rizikos, t. y. rizikos, kad komunikacijos procesas nebus sėkmingas. Tokią išvadą priėjo Bülow-Møller (2003), atlikusi eksperimentą su dešimčia patyrusių vertėjų žodžiu, kurie vertė realių Europos Parlamente vykusių debatų įrašą, ir Bartłomiejczyk (2002), kurios eksperimente dalyvavo vertimo žodžiu studentai.

Su tokiu požiūriu nesutinkantieji teigia, kad vertėjas negali būti cenzorius: bendraujančios šalys pačios turi pasirinkti, kaip formuluoti savo mintis, ir prisiimti visą su tuo susijusią atsakomybę (Gentile *et al.* 1996, 49).

PRIEŠIŠKŲ KALBŲ VERČIAMIEJI ĮVYKIAI: NIGELO FARAGE’O KALBŲ EUROPOS PARLAMENTE ATVEJO ANALIZĖ

Siekiant išnagrinėti, kaip vyksta netiesioginio pokalbio verčiamasis įvykis, kai kalbėtojas nusižengia įprastoms mandagumo formoms, pasirinktos tirti europarlamentaro Nigelo Farage’o, Jungtinės Karalystės nepriklausomybės partijos (angl. *UK Independence Party*– UKIP) vadovo, kalbos Europos Parlamento generalinėse asamblėjose 2008–2014 m. ir jų vertimai į lietuvių kalbą. Šiuo laikotarpiu Nigelas Farage’as įvairiais klausimais kalbėjo 108 kartus, vidutinė kalbos trukmė – 2,07 minutės. Priminsime, kad UKIP yra aiški Europos Sąjungos priešininkė ir Jungtinės Karalystės pasitraukimo iš jos šalininkė.

Nors pagal Brown ir Levinsono mandagumo teoriją įvaizdį pažeidžiantys aktai gali būti netinkami informacijos prašymo būdai, atsisakymas ką nors daryti, priešiški paaiškinimų reikalavimai ir t. t., šioje analizėje tiriama tik tiesioginiai įvaizdį pažeidžiantys aktai, nes Nigelas Farage’as nevengia tiesiogiai pulti ir šaipytis iš savo oponentų. Tokia retorinė figūra vadinama licencija, kurią pasitelkdamas šiurkščius žodžius vartojantis kalbėtojas gali ne tik įveikti oponentą, bet ir paveikti auditoriją (Koženiauskienė 2001, 339).

Šios analizės potencialą atskleidžia Magdalenos Bartłomiejczyk atliktas ir tarptautinėje konferencijoje „Bendravimas tarpininkaujant vertėjui: metodika ir modeliai“ (angl. *Interpreter-mediated Interactions: Methodologies and Models*) pristatytas tyrimas apie UKIP partijos atstovų kalbose naudojamų įvaizdį pažeidžiančių aktų vertimą iš anglų kalbos į lenkų kalbą. Bartłomiejczyk parodė, kad lenkų kalbos vertėjai dažniausiai siekia šiuos aktus sušvelninti. Svarbu paminėti tai, kad Bartłomiejczyk tirtuoju laikotarpiu (2008–2012 m.) Europos Parlamento pirmininkas buvo lenkas Jerzy

Buzekas, todėl lenkų kalbos vertėjai vertė tiesiogiai komunikacijoje dalyvaujančiam asmeniui. Lietuvių kalbos vertėjai beveik visada verčia klausytojams, kurie komunikacijoje tiesiogiai nedalyvauja. Prieš pradėdamas šiam straipsnyje aprašomą tyrimą iškelta hipotezė, kad įvaizdį pažeidžiančių aktų vertimuose į lietuvių kalbą taip pat vyraus sušvelninimai.

Atlikta analizė parodė, kad įvaizdį pažeidžiantys aktai dažniausiai pastebimi kreipimesi į asmenis, sėdinčius salėje. Kalbėtojas gali tiesiogiai kreiptis į konkretų posėdyje dalyvaujantį asmenį arba į asmenų grupę, tačiau gali būti ir taip, kad, nors kalbėtojas mato asmenį, apie kurį kalba, pasirenka apie jį kalbėti taip, tarsi jo salėje nebūtų, vartodamas įvardį *she* ar *he*. Laikoma, kad kalbėti apie grupėje dalyvaujančius žmones vartojant *jis (ji)* yra itin nemandagu, nes tai reiškia, kad žmogus verbaline prasme išstumiamas iš komunikacijos akto, ignoruojamas. Siekdami funkcinio ekvivalentiškumo, vertėjai turėtų elgtis taip pat, tačiau, kaip rodo toliau pateikiami pavyzdžiai, kartais vertėjai kreipiasi tiesiogiai į asmenis, apie kuriuos kalbėdamas kalbėtojas sako *jis (ji)*, ir taip sušvelnina įvaizdį pažeidžiančius aktus.

Priešiškos kalbose dažnai vartojami neigiamą konotaciją turintys epitetai, taip siekiant įžeisti kitą asmenį ir parodyti savo viršenybę (Culpeper 2008). Pagal Jakobsoną tokie pasakymai atlieka emocinę kalbos funkciją ir atspindi kalbėtojo emocijas ar nuostatas. Negalima tikėtis, kad vertėjai žodžiu tiksliai išvers visus vaizdingus pasakymus, nes šie rečiau vartojami Europos Parlamento posėdžiuose, tad rečiau pasitaiko ir vertimo kontekste. Kadangi vertėjai žodžiu, versdami sinchroniškai, turi tik kelias sekundes dalis nuspręsti, ką sakyti, ne visada pavyksta parinkti tikslų atitikmenį. Tačiau vertėjams svarbu pasiekti ekvivalentišką efektą, t. y. galbūt vertėjas konkrečiau epiteto tiksliai neišvers, tačiau perteiks kalbėtojo ketinimus kitomis priemonėmis, pavyzdžiui, pasirinkdamas kitą, tačiau tokią pačią konotaciją turintį žodį ar žodžių junginį. Jei vertėjas neparenka tinkamą konotaciją turinčių frazių, ekvivalentiškas efektas nepasiekiamas, taigi klausytojams išversta priešiško turinio kalba gali pasirodyti švelnesnė (arba šiurkštesnė) negu originali kalba.

Kaip ir epitetus, taip ir Nigelo Farage'o dažnai vartojamas metaforas bei vaizdingus posakius, kuriais siekiama pažeminti oponentą, versti sudėtinga, nes tokie pasakymai atlieka ne tik referentinę, bet ir fatinę bei poetinę kalbos funkciją. Čia svarbus kalbos vaizdingumas ir turtingumas, kurį išlaikyti verčiant žodžiu gali būti sunku, jeigu paties vertėjo kalba nėra tokia turtinga. Taip pat ne visada galima vieną metaforą išversti kita, kartais tenka versti tik metaforos esmę, ką ja norima pasakyti, taip prarandant kalbos poetiškumą, o kartu ir nepasiekiant ekvivalentiško efekto.

Nigelas Farage'as dažnai kalba sarkastiškai. Spencer-Oatey ir kiti mokslininkai pripažįsta, kad sarkazmas dažnai vartojamas siekiant parodyti savo galią ir pažeminti pašnekovą. Versti tokias kalbas dažniausiai nėra lengva, nes siekiant tinkamai perteikti sarkazmą reikia ne tik išreikšti kalbėtojo mintis, bet ir parinkti atitinkamą kalbos toną, kad būtų perteikti kalbėtojo ketinimai. Dažniausiai būna sunku pasakyti, ar klausytojas iš vertimo suprato, kad kalbėtojas kalba sarkastiškai, ar pagalvojo, jog kalbėtojas būtent taip ir mano, kaip pasakė vertėjas. Tačiau tiriamuoju atveju dauguma klausytojų žino, kokios yra Nigelo Farage'o pažiūros ir tikslai, todėl vertėjams svarbiausia tinkamai išversti pačias kalbėtojo mintis. Klausytojai iš konteksto turėtų suprasti, kurios mintys buvo pasakytos sarkastiškai, kurios ne.

Toliau pateikiami įvaizdį pažeidžiančių aktų vertimo pavyzdžiai su komentarais:

Originalo tekstas	Vertimo tekstas	Komentaras
<p>The problem is not just <u>Mr Barroso</u> but the entire unelected government of Europe – and perhaps there is a chance for our citizens to reflect on where the real power lies in this Union.</p> <p><u>I have listened to Mr Barroso for nearly 10 years</u> and I give him full marks for consistency. He is a man who likes fixed ideology. He probably picked it up when he was a Communist or a Maoist, or whatever he was, and for the last 10 years he has pursued Euro-federalism combined with an increasing green obsession.</p> <p>And yes, it has been good! For bureaucrats, big businessmen and landowners it has not been a bad decade, but it has been a disaster for poor people, unemployed people and those on low wages. The euro, which <u>you, Mr Barroso</u>, believed would give us monetary stability, has done the very opposite.</p>	<p><u>Pone Barroso</u>, ne tik jūs, bet ir visa neišrinkta Europos vyriausybė susirinko tam, kad mes pasvarstytume, kur gi yra tikroji Europos galia.</p> <p><u>Aš jūsų klausau jau 10 metų</u> ir jūs visada elgiatės nuosekliai. Jūs tikrai turite užsistabarėjusią ideologiją, kurios nuožmiai laikotės ir pastarąjį dešimtmetį jūs siekėte europinio federalizmo, pagrįsto žaliųjų aistromis ir tai buvo naudinga stambiam verslui, žemės valdytojams ir taip toliau. Bet tikrai jūsų politika nepadėjo žmonėms, jūs nesuteikėte mums monetarinio stabilumo. Jūs priešingai, delsėte veikti.</p>	<p>Vertėjas kreipiasi tiesiogiai į J. Barroso. Čia vertėjas nesilaiko įvardžio <i>he</i> distancijos, bet stengiasi semantiškai priartinti klausytoją tarsi aktyvų pokalbio dalyvį, vartodamas įvardį <i>jūs</i> (bet kartu modeliuodamas pagarbią distanciją).</p> <p>Ši strategija pridengia ir trečiosios pastraipos retorinį lūžį, kai originalo kalboje kalbėtojas staiga atsisuka į adresatą ir sako <i>you, Mr Barroso</i>, savo argumentais gniuždydamas oponentą jau tiesiogiai, be apsimestinės distancijos.</p> <p>Taigi, kai komunikacijos akto dalyviai yra pasyvūs klausytojai, vertėjas prisiima laisvę tapti tarsi moderatoriumi tarp kalbėtojo ir klausytojų. Tenka pripažinti, kad retorikos smailiai šiuo atveju yra gerokai bukesni nei originale, taigi, galime teigti, jog ekvivalentiško vertimo efekto vertėjas nepasiekė.</p>
<p>And I am sorry, but after that performance that you gave earlier... I do not want to be rude, but you know, really, <u>you have the charisma of a damp rag and the appearance of a low-grade bank clerk</u>.</p>	<p>Atsiprašau, bet po jūsų to pasisakymo... Ir aš na nenorėčiau jūsų ižeisti, bet... na iš tikrųjų... jūs su charisma nieko bendra neturite ir atrodote baisiai.</p>	<p>Vertėja sušvelnino akivaizdų puolimą, neversdama palyginimų, pvz., „jūsų charisma kaip šlapias skuduras, o atrodote kaip žemiausio lygmens banko klerkas“, tik pasakydama klausytojams, kad kalbama apie charisma nebuvimą ir apie prastą asmens išvaizdą.</p>

Originalo tekstas	Vertimo tekstas	Komentaras
<p>And what mechanism – I know democracy is not popular <u>with you lot</u> – what mechanism do the peoples of Europe have to remove you? Is this European democracy?</p>	<p>Kokie mechanizmai buvo taikomi, aš žinau, kad demokratija pas jus nėra populiari, taigi pagal kokius mechanizmus jūs buvote išrinktas? Ar tai yra Europinė demokratija?</p>	<p>Šis pasakymas buvo išverstas neteisingai, nes kalbėtojas klausė ne to, kaip Tarybos pirmininkas buvo išrinktas, o kaip jį būtų galima atleisti („Kokį mechanizmą gali panaudoti europiečiai, norėdami jus atleisti?“). Vertime tik pasakoma, kad demokratija tarp jūsų (t. y. tarp parlamentarų) nėra populiari, bet N. Farage'as, kreipdamasis į parlamentarų, pavartojo žeminančią slengo frazę <i>you lot</i>, kuri sulaukė didelio parlamentarų pasipiktinimo.</p>
<p>In a sense, <u>Baroness Ashton</u>, you are sitting pretty because, as the <u>highest-paid female politician in the world</u>, luckily you have a non-job because the EU, <u>thank goodness</u>, has not yet got a foreign policy.</p>	<p>Bet, aišku, <u>baronienė Ashton</u> na tam tikra prasme čia taip gražiai sėdi kaip <u>aukščiausio rango politikė moteris pasaulyje</u>, jūs turite dabar tokį darbą, kad na iš tikrųjų Europos Sąjunga neturi užsienio politikos.</p>	<p>Vertėjas nesikreipia tiesiogiai į baronienę Ashton, nors kalbėtojas tai daro. Tokiu poelgiu vertėjas situaciją aštrina, tačiau iš tolesnio vertimo matyti, kad vertėjas vis dėlto stengiasi sušvelninti kalbą, nes „aukščiausio rango politikė“ neturi tokios neigiamos konotacijos kaip pasakymas „geriausiai apmokama politikė“ (kaip pasakyta originale). Taip pat N. Farage'as sarkastiškai kreipiasi į baronienę Ashton kaip į politikę, neturinčią darbo (<i>you have a non-job</i>). Neišverstas ir sarkastiškas kalbėtojo pasakymas „ačiū Dievui“ („ES, ačiū Dievui, dar neturi užsienio politikos“). Taigi, ir praleista informacija pasitarnauja situacijos švelninimui.</p>
<p>I do accept that the pressure from the markets, <u>Mr Barroso</u>, has eased for now. And from your perspective, <u>Mr Barroso</u>, and from everybody's perspective I suppose, the champagne is still flowing, the chauffeur-driven cars are shiny, the salaries and of course the expenses are attractive, so everything is rosy in the EU garden. But I do not think we should be kidding anybody, <u>Mr Barroso</u>, because the fundamentals have not changed. In fact things deteriorated in 2012 – substantially.</p>	<p>Tačiau rinkų spaudimas, kažgi, ar atlėjo. Na vertinant iš visų kitų perspektyvos, šampanas liejasi laisvai, automobiliai prabangūs, visi gyvena gerai gražiam rožiniame Europos Sąjungos pasaulyje. Tačiau, aš nemanau, pone Barroso, kad mes turėtume kažką apgaudinėti, nes esminiai dalykai nepasikeitė. Faktiškai viskas tik pablogėjo 2012 metais iš esmės.</p>	<p>Kalbėtojas kelis kartus tiesiogiai kreipiasi į J. Barroso, jam adresuodamas savo pastabas. O vertėjas tik trečią kartą kreipiasi į J. Barroso, lyg ankstesnės pastabos būtų buvusios adresuotos ne jam.</p>

Originalo tekstas	Vertimo tekstas	Komentaras
<p>And yet what the Commission and you, Mr Barroso, from your ivory tower, are saying is 'let them eat cake'. You are showing that the European political class are out of touch, uncaring and simply plain wrong.</p>	<p>Ir štai Komisija, <u>ponas Barosas, teigia</u>, kad leisime žmonėms valgyti pyragą. Jūs rodote, kad Europos politinė klasė visiškai nesupranta situacijos ir jiems tai nerūpi.</p>	<p>Vertėjas nesikreipia tiesiogiai į J. Barroso, bet ir neprideda paniekinamai sakomo posakio „iš savo aukštumų“ (<i>from your ivory tower</i>).</p>
<p>Mr Van Rompuy, when you first appeared here, in what proved to be a rather expensive speech I said <u>you would be the quiet assassin of nation state democracy – and sure enough, in your dull and technocratic way, you have gone about your course.</u> But I have to say you are even worse than I thought you were going to be. I thought it was just going to be a federal Europe – a federal Union – but actually it appears, with every statement you make, that what you now want is the total subjugation of states to completely undemocratic structures based in Brussels</p>	<p>Iš tiesų jūs savo kalboje, kai kalbėjote, aš maniau, kad jūs turėtumėte atstovauti mūsų kaip ir demokratinei valstybei, bet dabar aš turiu pasakyti, kad jums sekasi vis blogiau ir blogiau. Man atrodė, kad Europa bus federalinė sąjunga, bet pasirodė, kad dėl jūsų padarytos klaidos, valstybės narės turėjo pasiduoti ir nusileisti nedemokratinėms struktūrom, veikiančiom Briuselyje.</p>	<p>Šiuo atveju vertėjas neišvertė viso kalbėtojo puolimo, skirto H. Van Rompuy, todėl klausytojai iš vertimo galėjo susidaryti visai kitokį įvaizdį, nei siekė kalbėtojas.</p>
<p>Indeed, every single prediction of yours, Mr Barroso, has been wrong, and <u>dear old Herman Van Rompuy, well, he has done a runner has he not?</u> The last time he was here, he told us we had turned the corner and that the euro crisis was over; <u>he has not bothered to come back and see us since.</u></p>	<p>Ir jūs, Komisijos pirmininke, ir Van Rompuy'us praėjusį kartą sakėt, kad mes jau pasukome už kampo ir euro krizė jau baigėsi.</p>	<p>Vertėjas nusprendė versti tik faktus. Paminėjo ir Komisijos pirmininką Jose Manuelį Barroso, ir Europos Sąjungos Tarybos pirmininką Hermaną Van Rompuy, tačiau nevertė kalbėtojo parinktų sarkastiškų epitetų ir to, kad „senasis gerasis Van Rompuy tiesiog „nėrė į krūmus“; jis nepasivargino dar kartą ateiti su mumis susitikti (pasikalbėti)“.</p>
<p>Mr Barroso, it is very good to see you here. <u>A chance to hold the executive to account surely must be welcomed.</u> As you know, I have not always been one of your biggest supporters, but I have to concede you have done very well. You have managed to ignore the French referendum result, you have managed to ignore the Dutch referendum result and <u>you have managed to bully the Irish into submission</u> the second time around. So you have almost got your Treaty.</p>	<p>Pone Barroso, labai malonu jus čia matyti ir <u>pasikalbėti su jumis čia</u>. Kaip žinote, ne visada jus rėmiau, bet turiu pasakyti, kad jums pavyko visai neblogai: ignoravote Prancūzijos referendumo rezultatus, Nyderlandų rezultatus ir <u>pavyko įtikinti</u> airius antrą kartą pateikti klausimą į referendumą. Taigi beveik turite savo sutartį.</p>	<p>Kalbėtojo pasakytą sarkastišką frazę „galimybė priversti vykdomąją valdžią pateikti ataskaitą visada laukiama“ vertėjas pakeitė neutraliu pasakymu „malonu su jumis pasikalbėti“.</p> <p>Kalbėtojas labai aiškiai siekia parodyti, kad piktnasi Komisijos veikla, ir sako „jūs priverstėte airius paklusti“, o vertėjas verčia daug švelnesniu pasakymu „pavyko įtikinti“.</p>

Originalo tekstas	Vertimo tekstas	Komentaras
Does he think that the bailing-out of Portugal is not important enough for this Parliament to discuss, <u>or is he is just burying his head in the sand?</u>	Ar finansinė pagalba Portugalijai nėra toksai svarbus klausimas, kurį turėtų aptarti Parlamentas?	Vertėjas išvertė tik pirmąją klausimo dalį, kurioje slypi klausimo esmė, tačiau neišvertus antrosios klausimo dalies prarandama dalis informacijos, nes kalbėtojas Komisijos narį kaltina bailumu – neva jis slepiąs galvą smėlyje.
Mr President, Mr Juncker, as President of the Eurogroup, your <u>detachment from reality is almost unbelievable. You are behaving like a political ostrich</u> , pretending none of it is happening. You just told us a few moments ago that Greece fundamentally has no problems because it is a member of the eurozone. I mean, <u>that is just deluded</u> . You wrote recently that the euro's 13-year history is a success story. Well, it is a very odd kind of success, <u>is it not</u> , and actually saying that <u>frankly, beggars belief</u> , and I think hardly makes you credible.	Pone Junckeri, jūs kaip Eurogroup pirmininkas esate visiškai nutolęs nuo realybės, jūs apsimetate, kad nieko nevyksta. Prieš keletą minučių sakėte, kad Graikijai iš esmės visai nekyla problemų, kadangi Graikija yra Eurozonos narė. Manau, kad tai yra tiesiog savęs apgaudinėjimas. Jūs taip pat neseniai sakėte, kad Euro 13 metų istorija yra sėkmingos istorijos pavyzdys. Bet, manau, kad ta sėkmė gana keista. Ir manau, kad tokie jūsų žodžiai tikrai neprideda jums patikimumo.	Vertime visai neatspindėta poetinė bei fatinė kalbos funkcijos, nors vertėja ir pasakė pranešimo esmę: <ul style="list-style-type: none"> - išversta „jūs apsimetate, kad nieko nevyksta“, bet neperteiktas palyginimas „jūs elgiateis kaip politinis strutis“; - išversta „manau, kad tai yra tiesiog savęs apgaudinėjimas“, nors N. Farage'as šią mintį reiškia daug išraiškingiau; - išversta „manau, kad ta sėkmė gana keista“, tačiau kalbėtojas dar uždavė retorinį klausimą „argi ne?“ ir pasakė, kad „iš tiesų tai yra apgailėtinas įsitikinimas“ (<i>frankly beggars belief</i>). Dėl šių priežasčių išversta kalba yra švelnesnė nei originalas.

Analizuojamoje medžiagoje buvo rastas tik vienas atvejis, kai vertėjas akivaizdžiai nesušvelnino įvaizdį pažeidžiančio akto, o atvirksčiai – jį paaštrino. Todėl galima teigti, kad įvaizdį pažeidžiančių aktų paaštrinimas yra Europos Parlamento vertėjų beveik nenaudojama strategija.

Originalo tekstas	Vertimo tekstas	Komentaras
'Why don't you shut up and listen for a change? You really must be the vilest, rudest man in European politics and you rant on and the Chair lets you get away with it because you are the former Prime Minister of Belgium. Well, there we are.'	Užtilkite ir paklauskite vieną kartą. Jūs esate iš tiesų pats nemandagiausias Europos politikas ir iš tiesų <u>turėtų būti jums gėda, nes jūs esate buvęs Belgijos premjeras</u> .	Šiuo atveju vertėjas paaštrina situaciją, pridėdamas, kad politikui turėtų būti gėda, nes jis buvęs Belgijos premjeras, nors originale kalbama tik apie tai, kad dėl šios priežasties politikui leidžiama daug kalbėti.

Kaip pažymi Munday, susidūrę su įvaizdį pažeidžiančiais aktais vertėjai žodžiu vengia paaštrinti situaciją. Kadangi vertėjai kalba pirmuoju asmeniu, jie tapatinami su

kalbėtoju (šiuo atveju su N. Farage'u), todėl išlieka rizika, kad vertėjo pasakyti žodžiai bus suprantami kaip subjektyvus originalo teksto interpretavimas (Munday 2012, 5). Akivaizdu, kad vertėjai emociingą kalbą gali švelninti dėl kelių priežasčių: intuityviai laikydami nusistovėjusių viešojo kalbėjimo normų; nespėdami perteikti poetinės ir (arba) fatinės kalbos funkcijos. Pastarosios raiška yra itin sudėtinga ir netinka sinchroninio vertimo laiko parametrui. Šis faktas taip pat lemia tai, jog negalėdamas įsigilinti į stilistiškai sudėtingą informacijos pateikimą vertėjas daug tokių pasakymų praleidžia arba, kaip parodo vienas atvejis, netgi iškreipia kalbą ir paaštrina komunikacinę situaciją. Žinoma, negalima atmesti prielaidos, kad vertėjai kalbėtojo pasakymus neteisingai išverčia arba sušvelnina dėl to, kad neišgirsta ar neteisingai supranta originalo tekstą.

IŠVADOS

Vertimas žodžiu yra sudėtingas procesas, kurį galima tyrinėti įvairiais pūviais. Komunikacijos teorija ir sociolingvistika leidžia į šį procesą pažvelgti iš tarpasmeninio bendravimo pusės. Kiekviename verčiamajame įvykyje vyksta pirminė ir antrinė komunikacija, todėl vertėjas turi užtikrinti sėkmingą komunikaciją tarp bendraujančių asmenų ir siekti ekvivalentiško efekto. Antraip kyla rizika, kad dėl vertėjo kaltės antrinė komunikacija nebus sėkminga arba kad vertimo besiklausantys asmenys apie kalbėtoją susidarys kitokį įvaizdį nei kalbėtojo besiklausantys tiesiogiai.

Straipsnyje aptarti vertimo žodžiu komunikacijos modeliai, daugiausia dėmesio skiriant Jakobsono modeliui, kadangi juo remiantis komunikacija analizuojama kaip procesas, taip pat išskiriamos šešios kalbos funkcijos pagal tai, kokį vaidmenį komunikacijoje jos atlieka. Šios kalbos funkcijos leidžia įvertinti, ar vertimas pasiekia ekvivalentišką efektą, ar ne.

Prie Roy (2000) išskirtų dviejų verčiamųjų įvykių (vieno kalbėtojo verčiamasis įvykis ir pokalbio verčiamasis įvykis), autorės nuomone, turėtų būti pridėtas dar vienas – netiesioginio pokalbio verčiamasis įvykis, kuris analizuojamas ir šiame straipsnyje, nes būtent tokia komunikacija vyksta Europos Parlamento generalinėse asamblėjose.

Priešiškų kalbų Europos Parlamente analizė parodė, kad vertėjai žodžiu gali švelninti įvaizdį pažeidžiančius aktus. Nigelas Farage'as, kurio kalbų vertimai nagrinėjami šiame straipsnyje, dažnai naudojasi fatine kalbos funkcija priešpriešindamas save su adresatu, t. y. konkrečiu komunikacijos dalyviu, Parlamento nariais ar Europos Sąjunga. Fatinę kalbos funkciją jis sustiprina poetinės funkcijos elementais. Vertėjai, norėdami laikytis pranešimo perdavimo tikslo, t. y. siekdami realizuoti referentinę funkciją ir bandydami užtikrinti sėkmingą komunikaciją tarp komunikacijos dalyvių, nuskurdina

kitas funkcijas, daugeliu atveju sušvelnindami pasakymą ar net jį ignoruodami. Tai vertėjai daro keliais būdais:

- praleisdami dalį informacijos;
- perteikdami tik faktus, bet neperteikdami kalbos vaizdingumo;
- tiesiogiai neadresuodami pasakymo konkrečiam asmeniui, nors kalbėtojas tai daro;
- kreipdamiesi tiesiogiai į kitą asmenį, nors kalbėtojas vartoja įvardžius, siekdamas verbaline prasme asmenį išstumti iš komunikacijos akto.

Vis dėlto patvirtinti iškeltą hipotezę, jog lietuvių kalbos vertėjai, kaip ir lenkų kalbos vertėjai, dažniausiai siekia sušvelninti, o ne tiesiogiai išversti priešiškus pasakymus, negalima, nes, nors sušvelninimo atvejų yra nemažai, pastebima tendencija, kad lietuvių vertėjai stengiasi tiksliai išversti priešiškus pasakymus. Galima daryti prielaidą, jog taip yra todėl, kad lenkų kalbos vertėjai verčia tiesiogiai, o lietuvių kalbos – netiesiogiai komunikacijoje dalyvaujantiems asmenims. Tačiau šiai hipotezei pagrįsti reikėtų atlikti išsamesnį tyrimą.

ŠALTINIAI

Nigelo Farage'o kalbos septintosios Europos Parlamento kadencijos generalinėse asamblėjose 2009–2014 m. ir jų vertimai į lietuvių kalbą (vaizdo įrašai). Prieiga internete: <<http://www.europarl.europa.eu/meps/en/4525/seeall.html?type=CRE&leg=7>>

LITERATŪRA

- Bartłomiejczyk M. 2002. Realisation of Emotiveness in Simultaneous Interpreting. Stanulewicz D. (Ed.). *PASE Papers in Language Studies: Proceedings of the Ninth Annual Conference of the Polish Association for the Study of English*. Gdansk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdanskiego, 335–340.
- Bühler K. 1934/1990. *The Theory of Language: The Representational Function of Language* (Sprachtheorie, translated by D. F. Goodwin). Amsterdam: John Benjamin's Publishing Company.
- Brown P., Levinson S. T. 1987. *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge/New York: Cambridge University Press.
- Bülow-Møller A.M. 2003. Second-hand Emotion: Interpreting Attitudes. *The Interpreters' Newsletter*, 12. Trieste: Università degli studi di Trieste, 1–36.
- Culpeper J. 2008. Reflections on impoliteness, relational work and power. Bousfield D., Locher M. A. (Eds.). *Impoliteness in Language*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 17–44.
- Déjean Le Féal K. 1990. Some Thoughts on the Evaluation of Simultaneous Interpretation. Bowen D., Bowen M. (Eds.). *Interpreting – Yesterday, Today, and Tomorrow. American Translators Association • Scholarly Monograph Vol. IV*. New York: SUNY, 154–160.
- Delisle J. et al. 1999. *Translation Terminology*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Gentile A. et al. 1996. *Liaison Interpreting – a Handbook*. Melbourne: Melbourne University Press.

- Hébert L. 2011. The Functions of Language. *Signo*. Rimouski (Quebec). Prieiga internete: <http://www.signosemio.com/jakobson/functions-of-language.asp> (žiūrėta 2015-01-20).
- Ingram R. 1978. Sign language interpretation and general theories on language, interpretation and communication. Gerver D., Sinaiko H. W. (Eds). *Language Interpretation and Communication*. New York: Plenum Press, 109–118.
- Jakobson R. 1956/1985. Metalanguage as a Linguistic Problem. *Selected Writings VII: Contributions to Comparative Mythology. Studies in Linguistics and Philology*. S. Rudy (Ed.) Berlin; New York; Amsterdam: Mouton, 113–121.
- Jakobson R. 1959/2004. On linguistic aspects of translation. Venuti L. (Ed.). *The Translation Studies Reader*. 2nd edition. London and New York: Routledge.
- Jakobson R. 1960. Closing statement: Linguistics and poetics. Sebeok T. A. (Ed.). *Style in language*. Cambridge: M.I.T. Press, 350–377.
- Jones R. *Conference Interpreting Explained*. Manchester: St. Jerome Publishing, 2nd Edition.
- Koženiauskienė R. 2001. *Retorika: Iškalbos stilistika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Monacelli C. 2009. *Self-preservation in Simultaneous Interpreting: Surviving the Role*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Munday J. 2012. *Evaluation in Translation: Critical Points in Translator Decision-Making*. London/New York: Routledge.
- Pöchhacker F. 2001. Quality Assessment in Conference and Community Interpreting. *Meta: Translators' Journal* 46 (2), 410–425.
- Pöchhacker F. 2004. *Introducing Interpreting Studies*. London/New York: Routledge
- Roy C. 2000. *Interpreting as a Discourse Process*. Oxford: Oxford University Press.
- Shannon C.E., Weaver W. 1949. *The Mathematical Theory of Communication*. Urbana: University of Illinois Press.
- Schegloff E. A. 1992. In Another Context. Duranti A., Goodwin C. (Eds.). *Rethinking Context: Language as interactive phenomena*. Cambridge: Cambridge University Press. 193–227.
- Setton R. 1999. *Simultaneous Interpretation: A cognitive-pragmatic analysis*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Silis J. 2007. Translator's Faithfulness in the 21st Century: a Sociolinguistic View. *Kalbotyra* 57(3), 211–218.
- Spencer-Oatey H. (Ed.) 2000. *Culturally Speaking: Managing Rapport Through Talk Across Cultures*. London/New York: Continuum.
- Vermeer H. J. 2000. Skopos and Commission in Translational Action. Venuti L. (Ed.). *Translation Studies Reader*. 2nd edition. New York: Routledge, 227–237.
- Wadensjö C. 1998. *Interpreting as Interaction*. London/New York: Longman.

SOCIOLINGUISTIC ANALYSIS OF INTERPRETING FACE-THREATENING ACTS FROM ENGLISH INTO LITHUANIAN IN THE EUROPEAN PARLIAMENT

DALIA MANKAUSKIENĖ

Summary

The case study focuses on the sociolinguistic and communicative aspects of interpreting face-threatening acts as were rendered by professional simultaneous interpreters in a specific setting – Indirect Conversational Interpreted Event (the author's addition to Cynthia Roy's division of Interpreted events). The article analyses speeches delivered by Nigel Farage in the European Parliament between 2008 and 2014 (108 interventions in English with an average span of 2:07 minutes) and their interpretations into Lithuanian. Nigel Farage is the leader of the UK Independent Party, which is notably vocal in opposing the European Union and the UK's membership of it. His speeches often contain face-threatening acts directed towards the members of the Parliament as well as other EU officials and are thus markedly different from the kind of speeches EU interpreters usually deal with. Analysis of these occurrences reveals the rhetorical means the speaker employs (e.g. use of personal pronouns, metaphors, comparison, sarcasm) in order to damage the face of the hearer. While interpreting these speeches, interpreters into Lithuanian often try to mitigate the offence, i.e. to save face. They do this by omitting some information; by rendering the facts, but not the form; avoiding directly addressing a person although the speaker does this or, vice-versa, by directly addressing a person although the speaker uses pronouns, thus trying to exclude the hearer from the act of communication.